

ZOFIA CYGAL-KRUPA
UNIwersytet Jagielloński

BADANIA SŁOWNICTWA TEMATYCZNEGO I ICH ROLA W NAUCE JĘZYKA POLSKIEGO JAKO OBCEGO

The research of thematic vocabulary and its role in the teaching of Polish as a foreign language

The article constitutes an overview of the state of research upon thematic vocabulary of the native language as a foreign language. The text opens with a reference to the beginnings of Polish lexicography in the 16th century, or to be more precise, to the first printed Latin-German-Polish dictionary by J. Murelius. The material of this dictionary was arranged content-wise i.e. theme-wise. The dictionary served the purposes of practical study of a given language as a foreign language – in this case, Latin. In the further part of the article there is a discussion of French works published in the middle of the 20th century which are devoted to thematic vocabulary. The approach to this vocabulary, formulated by R. Michea, presents a research experiment conducted by a group of French linguists, which furnished the basis for the elementary dictionary of the French language that published for the first time in the world. The subsequent stages of Polish research upon this field is characterised in the context of French research that was discussed: W. Miodunka's ground-breaking publications, Poland-wide research and its results furnished by Z. Cygal-Krupa. Other Polish research works devoted to the vocabulary approached from the standpoint of foreign language pedagogy are mentioned as well. The conclusions feature a statement of the necessity of researching various lexical and thematic field either in the form of lexical and thematic studies or thematic dictionaries which constitute a primary role in the study of the native language as a foreign language, especially at the basic and intermediate level.

Słowa kluczowe: słownictwo tematyczne – rzadkie, słownictwo atematyczne – częste, dyspozycyjne

Key words: thematic vocabulary (rare), athematic vocabulary (frequent, discretionary)

1. Słownictwo w układzie rzeczowym w historii leksykografii polskiej

Uznawanie słownictwa za podstawę części procesu nauczania i uczenia się języka obcego występuje już w dawnej leksykografii polskiej. Wyrazem owego zainteresowania leksyką są średniowieczne zbiory słów oraz zdecydowany rozwój słownictwa w pierwszej połowie XVI wieku. Wówczas i przez wiele następnych lat dominowała jeszcze metoda gramatyczno-tłumaczeniowa nauczania języków

obcych, która sprowadzała opanowanie języka do nauczania jego gramatyki i słownictwa. Dowodem na zrozumienie tekstu (także częściowe opanowanie języka) była umiejętność jego przetłumaczenia. Jako przykład „jednej z najstarszych pomocy dydaktycznych do nauczania polszczyzny Niemców” Władysław Miodunka podaje zbiór rozmówek pt. *Polskie książeczki wielmi potrzebne ku uczeniu się polskiego przy tym i po niemiecku wyłożonych*, wydanych w Krakowie u Hieronima Wietora w 1539 roku. Pisz o nich: „zbiorki te zawierały elementarne słownictwo związane z codziennymi sytuacjami np. zatrzymywania się na nocleg w gospodzie, zamawiania posiłku, pogawędek towarzyskich, pytań o ceny towarów, sposoby przyrządzania określonych potraw itp.” (Miodunka 2012: 632; Klimek 1978).

Podobne przeznaczenie miały wydawane w tym czasie *Pappa puerorum* J. Murmeliusza (1. wydanie w 1513 roku w Münster). Były to również ćwiczenia do początków nauki języka łacińskiego. Wymienić należy także tegoż autora słownik łacińsko-niemiecki pt. *Dictionarius Joannis Murmellii variarum rerum...*, wydany po raz pierwszy z polską częścią u Hieronima Wietora w Krakowie w 1526 roku. Kolejne, bardzo liczne edycje (15!) ukazywały się w latach 1528-1660 w Krakowie i we Wrocławiu (Cygal-Krupowa 1979: 13-43).

Dictionarium variarum rerum J. Murmeliusza jest przykładem słownika tematycznego zawierającego pierwszą drukowaną część polską, powstała jako tłumaczenie oryginału łacińskiego, z dodaną już wcześniej częścią niemiecką. Miał on służyć, jak dowiadujemy się z dedykacji dla Bonarów, „jako znakomity podręcznik (...) dla użytku uczącej się młodzieży” (dodajmy, że młodzieży polskiej – syna Bonara – poznającej łacinę ze specjalnie przygotowanej, drukowanej polskiej części). Słownik, jak na owe czasy, jest obszerny, zawiera 2444 polskie hasła, ułożone w 39 rozdziałach rzeczowych; w dzisiejszej terminologii można je nazwać „centrami tematycznymi”. Oto przykłady niektórych z nich: „O Bodze y o rzeczach nybyeskich (...)”; „O zwierzęcych rodzajoch (...)”; „O rybach (...)”; „O zbożu i yaryzynach (...)”.

2. Nowe kierunki badań leksykologicznych

W miarę rozwoju leksykografii i leksykologii, zwłaszcza od momentu powstania teorii pól leksykalno-semantycznych, a w nieco późniejszym okresie pól tematycznych, zmieniały się metody badania słownictwa. Zaczęto badać nie pojedyncze słowa, początkowo będące odpowiednikami obcych wyrazów, lecz wyrazy występujące w większych zespołach, swego rodzaju systemach, czyli polach semantycznych, bądź polach tematycznych związanych z określonymi tematami, zwanymi „centrami zainteresowań”, do których jeszcze powrócę.

Zauważono, iż słownictwo nie pojawia się z identyczną częstością, jest ono pod tym względem zróżnicowane – na najczęstsze, częste i rzadkie. Stąd wynika potrzeba opracowania go pod tym względem, to jest sporządzenia odpowiednich list

metodami ilościowymi. W ten sposób zrodziła się możliwość zastosowania rezultatów tego typu badań w nauczaniu języków obcych na ich różnych poziomach: początkującym, średnio zaawansowanym i zaawansowanym. Wprowadzenie metod komunikacyjnych wskazywało na pierwszorzędną rolę znajomości słownictwa w przyswajaniu języka obcego. Bogactwo znanego słownictwa jest warunkiem dobrego komunikowania się z cudzoziemcami na wszystkich płaszczyznach języka: składniowej, stylistycznej, tekstotwórczej itp.¹

Metody te na przełomie lat 70. i 80. XX wieku podejmowano także w Polsce w zastosowaniu do nauczania języka polskiego jako obcego (dalej używam skrótu jpjo). Na ten stan rzeczy wpłynął fakt, iż „(...) w nauczanie JPJO zaangażowały się osoby znające zachodnioeuropejską i polską lingwistykę stosowaną, osoby przekonane o konieczności prowadzenia badań naukowych tworzących najpierw podstawę nauczania JPJO, potem zaś sprawdzających funkcjonowanie samego procesu nauczania JPJO” (Miodunka 2012: 633).

W związku z wytyczeniem tego rodzaju perspektyw badawczych w zakresie lingwistyki stosowanej rozpoczęto badania słownictwa oraz opracowywanie metodyki i odpowiednich pomocy dydaktycznych dla potrzeb nauczania jpjo. W tym miejscu dokonamy jedynie krótkiego przeglądu owych badań, ponieważ zostały one dokładnie omówione przez W. Miodunkę w cytowanej pracy (tamże: 632-645).

3. Słownictwo tematyczne w badaniach francuskich²

W badaniach frekwencyjnych systemu leksykalnego przyjmuje się dwie grupy słów: częste i stojące w opozycji do nich – rzadkie. Opozycja ta nie wyczerpuje jednak problemów teoretycznych i praktycznych pojawiających się w różnorodnych zastosowaniach metod statystycznych, m.in. do badania tekstów czy gromadzenia danych do słownika podstawowego lub gramatyki podstawowej. Przy ich opracowywaniu nie można przyjmować jedynie kryterium frekwencyjnego, ponieważ P. Guiraud w pracy *Zagadnienia i metody statystyki językoznawczej* (1966) postawił tezę o braku równości między procentem pokrycia tekstu przez słownictwo częste a procentem jego rozumienia. Zdaniem P. Guirauda słowa częste są użyteczne w ogólnej sumie użyć, a rzadkie w poszczególnym przypadku, bowiem mówienie odbywa się zawsze w określonych sytuacjach, stąd nieodzowność znajomości słów związanych z daną sytuacją, z określonym tematem. Z tego słusznego spostrzeżenia wynika więc konieczność poznawania słownictwa tematycznego (Guiraud 1966: 104).

Ogólnie pod względem funkcjonalnym słowa dzieli się na: 1) budujące tekst pod względem funkcjonalnym i przynoszące informacje ogólne (to słowa częste

¹ Zob. szczegółowe uwagi wyjaśniające i porządkujące wiedzę na temat rozwoju badań nad słownictwem w opracowaniu W. Miodunki (2012).

² Informacje zawarte w poniższym fragmencie pochodzą z: Cygal-Krupa 1990, s. 27-33.

w tekście) i 2) dające niezbędne informacje do zrozumienia tekstu, tj. słowa stosunkowo rzadkie w tekście, tzw. tematyczne.

Pojęcie słownictwa tematycznego wprowadził do leksykologii R. Michéa w 1950 roku. Są to słowa konkretne wchodzące w grupy analogiczne, asocjacje idei zrodzonych ze stosunków rzeczy między sobą i dzięki tym asocjacjom utrwalają się w pamięci. Przypominają związki paradygmatyczne F. de Saussure'a. Mówiącym te słowa kojarzą się z konkretnym, określonym tematem. Wyrazy te są statystycznie rzadsze, należą do nich przede wszystkim rzeczowniki. Autor pojęcia słownictwa tematycznego łączy z „metodą centrów zainteresowań” przejętą z pedagogiki ogólnej, polegającą na organizacji zajęć szkolnych wokół danego tematu w taki sposób, by wywołać zainteresowanie nim i zapewnić przyjęcie znaczących wiadomości właśnie na ten temat. R. Michéa wyróżnił również słowa stojące w opozycji do *tematycznych*, zwane *atematycznymi*. Te ostatnie występują w tekstach niezależnie od ich treści – tematu. Są mniej lub więcej wspólne wszystkim mówiącym. Słownictwo tematyczne jako zależne ściśle od tematu na listach frekwencyjnych ma przypadkowy charakter, w przeciwieństwie do słów atematycznych, i często łączy się między sobą na zasadzie użycia. Należą do niego głównie zaimki, przyimki, spójniki, większość przymiotników, część czasowników i rzeczowników o znaczeniu ogólnym.

Przedstawiona tu teoretyczna koncepcja R. Michéa stała się dla lingwistów francuskich podstawą opracowania elementarnego słownictwa języka francuskiego, tzw. *français élémentaire*, późniejszego *français fondamental*. Zespół językoznawców w składzie: G. Gougenheim, R. Michéa, P. Rivenc, A. Sauvageot ustalił liczbę 16 centrów do przebadania za pomocą metody ankietowej. Przepymano 900 dzieci w wieku od 9 do 12 lat pochodzących z czterech regionów Francji. W rezultacie otrzymano listy wyrazowe dla poszczególnych centrów, przeanalizowano ich uwarunkowania geograficzne i socjologiczne, po czym stwierdzono, iż otrzymane w ten sposób słownictwo tematyczne było koniecznym uzupełnieniem słownictwa częstego w celu opracowania właściwego *Słownika podstawowego języka francuskiego* liczącego 1475 słów, będącego pierwszorzędną pomocą do nauki języka francuskiego jako obcego.

Podobne badania przeprowadzono dla języka francuskiego w Kanadzie, dla języków: hiszpańskiego, portugalskiego, niemieckiego, irlandzkiego, hebrajskiego, arabskiego, a nawet wolof. Wokół zastosowanych metod opracowania tego rodzaju słowników podstawowych rozgorzała wielka dyskusja między jej zwolennikami i przeciwnikami. Tak na przykład G. Mounin uznaje „metodę centrów zainteresowania” za nową dziedzinę badań w językoznawstwie ogólnym, użyteczną w nauczaniu języków żywych. „Rezultaty tej metody w postaci list tematycznych określa jako pośrednie między skojarzeniami psychicznymi a polami semantycznymi” (Mounin 1975: 195, za: Cygal-Krupa 1990: 33).

4. Słownictwo tematyczne w badaniach polskich³

Pojęcie słownictwa tematycznego do językoznawstwa polskiego po raz pierwszy wprowadził w artykule *O swoistości słownictwa tematycznego* W. Miodunka (1976: 180-186). Nawiązał w nim do przedstawionej koncepcji R. Michéa. Przeprowadził wśród uczniów jednej klasy licealnej metodą centrów zainteresowań ankietę związaną z podróżą pociągiem. W rezultacie otrzymał 615 rzeczowników i tylko 45 innych części mowy, co potwierdziło tezę o selektywności ludzkiej pamięci, która z daną sytuacją – tematem kojarzy określony typ słownictwa zwanego tematycznym. Listę wyrazów (rzeczowników i 10 innych części mowy) z przeprowadzonej ankiety porównał z frekwencją tych samych wyrazów w reportażach. Okazało się, „(...) że wyrazy najczęstsze na listach frekwencyjnych są najrzadsze na listach wyrazów tematycznych, albo w ogóle tam nie występują” (tamże: 183-184).

W pracy *Teoria pól językowych. Społeczne i indywidualne ich uwarunkowanie* (1980) W. Miodunka po raz pierwszy w Polsce przedstawił najpełniejszy w dotychczasowej literaturze przedmiotu przegląd badań dotyczących teorii pól językowych. W swojej pracy nawiązał do „związków paradygmatycznych (asocjacyjnych) i syntagmatycznych F. de Saussure’a, do niemieckiej teorii pól językowych Josta Triera i Waltera Porziga oraz do francuskiej metody centrów zainteresowań René Michéa, służących do badania słownictwa tematycznego”⁴ (Miodunka 2012: 634).

Celem badań autora było eksperymentalne sprawdzenie na materiale polskim na przykładzie pól pojęciowych niektórych założeń teorii pól otwartych, ich składu leksykalnego, możliwości wydzielania słów centralnych i peryferycznych oraz wzajemnych relacji między polami. *Novum* w empirycznych badaniach było wprowadzenie do wypracowanych i najczęściej jeszcze stosowanych w latach 70. metod semantyki strukturalnej francuskiej teorii centrów zainteresowań, jak również uwzględnienie ówczesnych najnowszych badań socjolingwistycznych. Stało się to dzięki pojawieniu się zmiany tekstowej podstawy badawczej pola (*in presentia*) na pola istniejące w pamięci badanych (*in absentia*) powstające na zasadzie skojarzeń – asocjacji według Saussurowskiej teorii związków paradygmatycznych. Wyniki przeprowadzonego eksperymentu, tj. zbadanych dwóch pól, porównał z identycznymi polami przebadanymi w języku francuskim we Francji i w Kanadzie oraz w języku hiszpańskim. Rezultaty porównania potwierdziły założenia autora, iż budowa otwartego pola jest związana po pierwsze z doświadczeniem jednostki ludzkiej i uwarunkowaniami socjokulturowymi. Potwierdzeniem powyższego spo-

³ W przedstawieniu badań polskiego słownictwa pod kątem nauczania jpjo ograniczam się do krótkich informacji, ponieważ zostało ono szczegółowo omówione przez prof. W. Miodunkę (2012: 634-645).

⁴ Na podstawie przeprowadzonych badań pól „zwierzęta” i „ptaki” autor stwierdził, iż skład leksykalny pola jest związany z doświadczeniem człowieka i może się rozwijać przez całe życie. Nie występują w tym zakresie ograniczenia.

strzeżenia są podane przez W. Miodunkę (2012: 635) różnice we frekwencji (randze) nazwy zwierzęcia *osioł*: w Hiszpanii R=8, we Francji 18, w Polsce 47. Po drugie, z wiekiem, płcią i środowiskiem ankietowanych, np. starsze dzieci płci męskiej pochodzące z miasta podały więcej słów-haseł niż ich rówieśnicy ze wsi. Po trzecie, z językową wizją świata, która różni się od naukowej. Nazwy określonych zwierząt jawią się w świadomości w kolejności ich użyteczności w życiu człowieka, najpierw zwierzęta domowe, potem dzikie krajowe i na koniec egzotyczne; natomiast nazwy ptaków wykazały pewną zależność od płci ankietowanych i środowiska szkolnego. Analiza związków syntagmatycznych – w tym przypadku rzeczownika z czasownikiem – w polu *zwierzęta* pokazała, że powszechność skojarzeń osiągają tylko te czasowniki, które tworzą z daną nazwą jej znaczenie, a więc *latać/lecieć*, *fruwać* itp. Potwierdza się więc teza W. Porziga, iż „językowa wizja świata jest zawarta nie tylko w układzie elementów paradygmatycznych, lecz także w związkach syntagmatycznych” (Cygal-Krupa 1990: 36). Autorka cytowanej wyżej pracy podsumowuje niezwykle dzieło W. Miodunki w następujący sposób:

Polą pojęciowe istnieją w świadomości społecznej i psychicznie są realne. Ich struktura wewnętrzna zależy od parametrów społecznych. Za społeczne autor uważa słowa mieszczące się w granicach powszechności skojarzeń. W polach pojęciowych istnieje zróżnicowanie na słowa centralne i peryferyczne. Granice pól nie są stałe. Nawet listy indywidualne dowodzą, że słowa w polu nie układają się w niezmienną kolejności (tamże).

Teoria pól językowych W. Miodunki i przedstawiona w niej idea badań słownictwa polskiego pod kątem nauczania jpjo, dodatkowo nowatorsko połączona z pragmatyngwistycznym modelem jej rozwijania, stała się inspiracją, a przede wszystkim podstawą naukową i metodologiczną prowadzenia dalszych badań z tego zakresu. Otóż na przełomie lat 70. i 80. Z. Cygal-Krupa podjęła w 9 wybranych regionach całej Polski⁵ badania słownictwa tematycznego metodą centrów zainteresowań. W rezultacie przeprowadzonego eksperymentu powstała w 1986 roku pierwsza w polskim językoznawstwie stosowanym obszerna monografia (400 stron) pt. *Słownictwo tematyczne języka polskiego. Zbiór wyrazów w układzie rangowym, alfabetycznym i tematycznym* (Cygal-Krupa 1986). Zawiera ona 3446 haseł wyodrębnionych metodami techniki komputerowej do przetwarzania tekstów z blisko półmilionowej (476 098) bazy słów. W ogólnej liczbie haseł występuje 2319 rzeczowników, 700 przymiotników, 427 czasowników. Materiał leksykalny został zaprezentowany w trzech listach: rangowej, alfabetycznej, tematycznej ułożonej według 23 centrów, które były objęte badaniem. Do słownika weszły wszystkie jednostki leksykalne na zasadzie kryterium frekwencyjnego, poczynając od najwyższej F, kończąc na F=15. Niekwestionowanym osiągnięciem w ten sposób zebranego słownictwa tematycznego jest powstały jego wielki zbiór stanowiący: 1) podstawę, oczywiście po jego uzu-

⁵ W celu uzyskania różnorodnego materiału regiony były specjalnie wybrane według zasady duże miasto – mała miejscowość, np. Wrocław – Oleśnica, Gdańsk – Kościerzyna i id.

pełnieniu o opracowania słownictwa częstego, stworzenia słownika podstawowego niezbędnego do nauki języka polskiego zarówno w kraju na różnorodnych kursach, jak i za granicą; 2) podstawę tworzenia dwujęzycznych słowniczków o charakterze rozmówek, gdyż zawiera słownictwo z elementarnych kręgów tematycznych; 3) pomoc w opracowywaniu podręczników do nauki języka polskiego dla cudzoziemców, zwłaszcza w zakresie doboru słownictwa do tekstów tematycznych i związanych z nimi ćwiczeń leksykalnych.

5. Lingwistyczne opracowania słownictwa tematycznego na tle badań współczesnej polszczyzny jako podstawa tworzenia programów nauczania

Według opinii W. Miodunki opracowane przez Z. Cygal-Krupę słownictwo tematyczne „było jedną z podstaw tworzonych programów nauczania JPJO (...) wydanych w 1992 roku”⁶. Drugim istotnym wkładem w tworzenie programów opartych na naukowych podstawach były rezultaty badań słownictwa, składni i gramatyki zespołu prof. Zofii Kurzowej z Instytutu Języka Polskiego UJ zakończone w 1987 roku⁷. „Rezultaty badań struktury leksykalnej i gramatycznej (...) przedstawione w drugiej części tomu *Język polski jako obcy...*, (...) jest to jedyne całościowe opracowanie statystyczne najnowszej polszczyzny” (Miodunka 1992: 638). Zostało w nich opracowane słownictwo częste telewizyjnej polszczyzny mówionej tego okresu. Stąd tak istotne dla programów nauczania jpjo.

Powracając jeszcze do cytowanego tomu *Język polski jako obcy...*, trzeba podkreślić najważniejsze aspekty tego dzieła: 1) zawiera trzy listy słownictwa dla różnych poziomów nauczania jpjo: dla początkujących (około 1600 wyrazów – słownik minimum), średnio zaawansowanych (około 1300 wyrazów) i zaawansowanych (około 1700 wyrazów); 2) omówienie metody doboru słownictwa wraz z analizą udziału w jego ogólnym zbiorze poszczególnych części mowy. Wniosek: łącznie słownictwo na 3 poziomach tworzy słownik podstawowy liczący 4600 wyrazów, w sumie około 5000 słów. Problem ten, poza szerokim wprowadzeniem W. Miodunki (tamże: 13-14), przedstawia także zamieszczony tam artykuł Haliny Zgółkowej *Dobór słownictwa do nauczania języka polskiego jako obcego*⁸. W publikacji autorka ustosunkowuje się do roli słownictwa tematycznego w nauczaniu jpjo, stwierdza bowiem, iż opracowanie słownictwa tematycznego Z. Cygal-Krupy (1986) jako jedyne nie może spełnić funkcji słownika – minimum współczesnej polszczyzny, ponieważ: „brak [w nim] wyrazów gramatycznych, które wszak pełnią bardzo istotną

⁶ Zob. Miodunka 2012: 634, gdzie autor podaje pełny tytuł dzieła: *Język polski jako obcy. Programy nauczania na tle badań współczesnej polszczyzny. Zbiór materiałów opracowanych przez Komisję Ekspertów w MEN*, red. W. Miodunka, Kraków 1992.

⁷ Tamże: 638-639. Autor dokonuje wyczerpującej charakterystyki prac zespołu Z. Kurzowej.

⁸ Tamże: 639 – dokładna analiza zawartości artykułu.

funkcję w komunikacji językowej i w związku z tym nie powinno się ich pomijać w słowniku minimum” (Zgółkowa 1992: 38). Zdaniem autorki winien on obejmować również słownictwo najczęściej używane w różnych odmianach współczesnej polszczyzny. Według D. Buttler, na którą powołuje się H. Zgółkowa, w procesie przygotowywania słowników minimum istniejących dla wielu języków, m.in. francuskiego, rosyjskiego, „zawsze w dużym stopniu wykorzystywano (...) wyniki badań statystycznych nad słownictwem” (tamże: 38).

W szczegółowej charakterystyce proponowanych do słownika minimum części mowy rzeczownik zajmuje pierwszą pozycję (46,2%); jak pisze autorka, „najliczniej reprezentowana jest na tej liście kategoria rzeczownikowa. Wyróżniliśmy wśród nich kilkanaście grup semantycznych” (tamże: 47). Owe „grupy semantyczne”, moim zdaniem, to głównie słownictwo tematyczne, bowiem są to m.in. nazwy dotyczące człowieka, zespołów grup ludzkich, odzieży, cech osobowości, nazw posiłków, rozrywek, sportu, zwierząt itp. W miarę przechodzenia z pierwszego poziomu nauki jpjo na poziomy kolejne podwaja się liczba haseł, tworzy się i używa słowników podstawowych⁹.

Słownictwo tematyczne w cytowanym tu dziele *Język polski jako obcy* zostało omówione przez W. Martyniuka (1992: 119-159). W drugiej części artykułu sporządził on *Inwentarz B: Tematyczny* obejmujący dziewięć rozbudowanych grup tematycznych: 1) człowiek, 2) mieszkanie, 3) miejscowości, 4) praca, 5) życie codzienne, 6) jedzenie i picie, 7) zdrowie, 8) środowisko naturalne, 9) tematy ogólnego zainteresowania. W dalszej części zilustrował on owe grupy odpowiednimi tekstami stosowanymi w konwersacji. W ten sposób stworzył cenny obraz zastosowania słownictwa tematycznego w praktycznej nauce jpjo.

Duży wkład w rozwój językoznawstwa stosowanego na płaszczyźnie glottodydaktycznej wnoszą prace Anny Seretny (1998, 2008, 2010, 2011, 2015).

Niezwykle istotna w dalszej perspektywie „lepszego jutra” nauczania jpjo w świecie jest konieczność opracowywania i wydawania specjalnych słowników tematycznych języka polskiego – jakimi szczególnie może się poszczycić Francja. Warto tu przytoczyć m.in. słowniki z różnych dziedzin życia, np. *Larousse thématique*, *Dictionnaire de l'agriculture et de la vie rurale*, Paris 1984, a także inne zbiory, np.: wyrazów egzotycznych, prawniczych, medycznych.

Polskie językoznawstwo glottodydaktyczne dysponuje zaledwie kilkoma słownikami stworzonymi na potrzeby osób uczących się jpjo. Należą do nich: omawiany słownik Z. Cygal-Krupy (1985, 1986), M. Kity i E. Polańskiego (2002) *Słownik tematyczny języka polskiego* – ten ostatni nie w pełni spełnia wymogi słownika tematycznego, R. Herrmanna i R. Raucha (1995) *Francusko-polski słownik tematyczny*, A. Kuropatnickiego (1998) *Mały słownik tematyczny angielsko-polski* oraz bardzo

⁹ W 1999 r. ukazał się znakomity *Ilustrowany słownik podstawowy języka polskiego* Zofii Kurzowej. W układzie zastosowano dwa porządki: w 1 części układ alfabetyczny, w 2 – pojęciowy, czyli znów tematyczny.

interesujący M. Słobodskiej (1996) *Polsko-francuski słownik tematyczny*. Warto zaznaczyć, iż w ostatnich latach rozpoczęto w Instytucie Języka Polskiego PAN prace nad *Wielkim słownikiem języka polskiego*, w którym, jako pierwszym słowniku języka polskiego, wprowadzono dział: klasyfikacja tematyczna. Koncepcję tę opracowała B. Batko-Tokarz (2008: 31-48). Ogólny schemat podziału tematycznego odzwierciedla naiwnosemantyczny stosunek do świata.

W refleksji końcowej należy stwierdzić, iż słownictwo tematyczne języka polskiego spełnia pierwszorzędą rolę w nauczaniu jpjo i powinno być nadal nowoczesnie, tj. z zastosowaniem współczesnych metod glottodydaktycznych porównawczych, opracowywane zarówno teoretycznie, jak i praktycznie w formie słowników.

Bibliografia

- Batko-Tokarz B. (2008), *Tematyczny podział słownictwa w „Wielkim słowniku języka polskiego”*, [w:] *Nowe studia leksykograficzne*, t. 2, P. Żmigrodzki, R. Przybylska (red.), Lexis, Kraków, s. 31-48.
- Choińska K., Pachowicz M. (2015), *Słownik tematyczny uczniowskiej polszczyzny*, Biblos, Tarnów.
- Corbeil J.-C., Archambault A. (1999), *Wielojęzyczny słownik wizualny. Leksykon tematyczny*, Reader's Digest Przegląd, Warszawa.
- Cygal-Krupowa Z. (1979), *Szesnastowieczne edycje „Dictionarii Ioannis Murmellii variarum rerum...”*, PWN, Warszawa-Kraków.
- Cygal-Krupa Z. (1985), *Etude thématique du vocabulaire fondamental de la langue polonaise*, Centre d'Etude de la Culture Polonaise de L'Université de Lille III, Villeneuve D'Ascq.
- Cygal-Krupa Z. (1986), *Słownictwo tematyczne języka polskiego. Zbiór wyrazów w układzie rangowym, alfabetycznym i tematycznym*, Wyd. UJ, Kraków.
- Cygal-Krupa Z. (1990), *Podstawowe słownictwo tematyczne języka polskiego (na wybranych przykładach)*, Wyd. UJ, Kraków.
- Gębal P.E. (2010), *Poza granicami tradycyjnej glottodydaktyki. W stronę glottodydaktyki porównawczej*, [w:] *Polonistyka bez granic*, t. 2: *Glottodydaktyka polonistyczna, współczesny język polski, językowy obraz świata*, R. Nycz, W. Miodunka, T. Kunz (red.), Universitas, Kraków, s. 67-79.
- Gębal P.E. (2014), *Krakowska szkoła glottodydaktyki porównawczej na tle rozwoju glottodydaktyki ogólnej i polonistycznej*, Księgarnia Akademicka, Kraków.
- Gougenheim G., Michéa R., Rivenc P., Sauvageot A. (1964), *L'élaboration du français fondamental (1er degré). Etudes sur l'établissement d'un vocabulaire et d'une grammaire de base*, Didier, Paris.
- Guiraud P. (1966), *Zagadnienia i metody statystyki językoznawczej*, tłum. M. Kniaginiowa, PWN, Warszawa.
- Herrmann R., Rauch R. (1995), *Francusko-polski słownik tematyczny*, adaptacja L. Zaręba, PWN, Warszawa.
- Język polski jako obcy. Programy nauczania na tle badań współczesnej polszczyzny* (1992), W. Miodunka (red.), Wyd. UJ, Kraków.

- Kita M., Polański E. (2002), *Słownik tematyczny języka polskiego*, Literatura, Łódź.
- Klimek Z. (1978), *Język polski w rozmówkach polsko-niemieckich „Księżeczek polskich” z r. 1539*, Ossolineum, Wrocław.
- Kuropatnicki A. (1998), *Mały słownik tematyczny angielsko-polski*, WP, Warszawa.
- Kurzowa Z. (1999), *Ilustrowany słownik podstawowy języka polskiego wraz z indeksem pojęciowym wyrazów i ich znaczeń*, Universitas, Kraków.
- Martyniuk W. (1992), *Inwentarz intencjonalno-pojęciowy i tematyczny do nauczania języka polskiego jako obcego na poziomie podstawowym (progowym)*, [w:] *Język polski jako obcy. Programy nauczania na tle badań współczesnej polszczyzny*, W. Miodunka (red.), Wyd. UJ, Kraków, s. 119-159.
- Miodunka W. (1976), *O swoistości słownictwa tematycznego*, „Język Polski”, nr 3, s. 180-186.
- Miodunka W. (1980), *Teoria pól językowych. Społeczne i indywidualne ich uwarunkowania*, PWN, Warszawa.
- Miodunka W. (1989), *Podstawy leksykologii i leksykografii*, PWN, Warszawa.
- Miodunka W. (2012), *Badania słownictwa polskiego powiązane z nauczaniem języka polskiego jako obcego*, [w:] *Mundus verbi. In honorem Sophiae Cygal-Krupa*, M. Pachowicz, K. Choińska (red.), Wyd. PWSZ–Biblos, Tarnów, s. 632-643.
- De Saussure F. (1991), *Kurs językoznawstwa ogólnego*, tłum. K. Kasprzyk, PWN, Warszawa.
- Seretny A. (1998), *Definicje i definiowanie*, Nomos, Kraków.
- Seretny A. (2008), *Słownictwo a programy nauczania. Komponent leksykalny kształcenia językowego*, [w:] *W poszukiwaniu nowych rozwiązań. Dydaktyka języka polskiego jako obcego u progu XXI wieku*, W.T. Miodunka, A. Seretny (red.), Wyd. UJ, Kraków, s. 131-142.
- Seretny A. (2010), *Kompetencja leksykalna w badaniach ilościowych na przykładzie języka polskiego jako obcego*, [w:] *Polonistyka bez granic*, t. 2: *Glottodydaktyka polonistyczna, współczesny język polski, językowy obraz świata*, R. Nycz, W. Miodunka, T. Kunz (red.), Universitas, Kraków, s. 165-178.
- Seretny A. (2011), *Kompetencja leksykalna uczących się języka polskiego jako obcego w świetle badań ilościowych*, Wyd. UJ, Kraków.
- Seretny A. (2015), *Słownictwo w dydaktyce języka. Świat słów na przykładzie języka polskiego jako obcego*, Księgarnia Akademicka, Kraków.
- Słobodska M. (1996), *Polsko-francuski słownik tematyczny*, Przedsiębiorstwo Wydawnicze Harald G. Dictionaries, Warszawa.
- Wielki słownik języka polskiego*, pod kierunkiem P. Źmigrodzkiego. Projekt zlokalizowany w Instytucie Języka Polskiego PAN, [on-line] <http://wsjp.pl>.
- Zgółkowa H. (1992), *Dobór słownictwa do nauczania języka polskiego jako obcego*, [w:] *Język polski jako obcy. Programy nauczania na tle badań współczesnej polszczyzny*, W. Miodunka (red.), Wyd. UJ, Kraków, s. 37-119.